

เศรษฐกิจชุมชนกับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน
บ้านเขาดิน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว
Community Economy and People's Lifestyle of
Bankhaodin Klonghad District, Sakaeo Province

พระปลัดวันชัย วณณชโย
Phrapalad Wanchai Vanunajayo

เจ้าอาวาสวัดหนองแวงวนาราม คลองหาด จังหวัดสระแก้ว
Abbot of Wat nong waeng wanaram, Khlong Ha Sa Kaeo, Thailand 27260
Email: hnongwang8455@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เขียนขึ้นจากการสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิทยานิพนธ์ เรื่อง “เศรษฐกิจชุมชนกับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนบ้านเขาดิน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยอยู่ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาการก่อเกิดและพัฒนาการของเศรษฐกิจชุมชนบ้านเขาดิน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของเศรษฐกิจชุมชนที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตประชาชนชุมชน บ้านเขาดิน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว และ 3) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบ้านเขาดิน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำมาแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ผลการวิจัย พบว่า พัฒนาการของเศรษฐกิจชุมชนบ้านเขาดิน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว ได้ผ่านการพัฒนาใน 3 ยุค ได้แก่ ยุคบุกเบิก อันเป็นยุคแห่งการริเริ่มการพัฒนาซึ่งใช้ระยะเวลากว่า 24 ปี ต่อมา เป็นยุคแห่งการพัฒนา อันเป็นยุคที่ริเริ่มการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งใช้เวลาก่อนกำเนิดยุคการพัฒนา นี้ เกือบ 5 ปี จากนั้น ก็เข้าสู่ยุคก้าวหน้าซึ่งได้มีการสำรวจข้อมูลปัญหาและศักยภาพของชุมชน แล้วกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชน โดยองค์ประกอบที่สำคัญของเศรษฐกิจชุมชนที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตประชาชนบ้านเขาดิน ประกอบด้วย 1) ด้านการผลิต 2) ด้านการทำเกษตรกรรม 3) ด้านสภาพแวดล้อม 4) ด้านการประกอบอาชีพ 5) ด้านวิถีชีวิต และ 6) ด้านวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน มีการประยุกต์หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถะ มี 4 ประการ คือ (1) ต้องมีความหมั่น (2) ต้องการรักษา (3) ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน (4) มีความเป็นอยู่เหมาะสม

คำสำคัญ: เศรษฐกิจชุมชน, วิถีชีวิต, ชุมชนบ้านเข้าดิน

Abstract

The research article is based on the synthesis of knowledge from the thesis entitled “Community Economy and People’s Lifestyle of Bankhaodin Klonghad District, Sakaeo Province”, consisted of three main objectives, namely: 1) to investigate the formation and development of community economy of Ban Khaodin, Klonghad District, Sakaeo Province; 2) to explore the components of community economy of Ban Khaodin, Klonghad District, Sakaeo Province; and 3) to study an application of Buddhist Economics’ Principles for community economy development in Ban Khaodin, Klonghad District, Sakaeo Province. This present study employed a qualitative research methodology conducted by documentary research in both primary and secondary sources. As for the qualitative methodology, in-depth interviews were used with 18 key Informants, and data were analyzed by means of content analysis technique. The findings revealed that the formation and development of Khao Din community economy, Klong Had District, Sa Kaeo Province evolved through three eras: the era of pioneer, the era of development, and the progressed era. The composition of community economy affects the people’s way of life in Ban Khao Din is composed of: 1) production 2) Farming 3) Environment 4) Occupation 5) Lifestyle and 6) Culture. As for the application of Buddhist economics for community economic development, the Buddhist economics stands for Dittadhammikatta (Present Benefits) was applied as the key to success in life, in which there are four basic principles: (1) achievement for diligence, (2) achievement for protection, (3) good company, (4) balanced livelihood.

Keywords ; Community Economy, Lifestyle, Bankhaodin Community

บทนำ

จุดผ่อนปรนการค้าบ้านเขาหิน อำเภอลองหาด จังหวัดสระแก้ว ห่างจากด่านศุลกากร อรัญประเทศประมาณ 58 กิโลเมตร อยู่ตรงข้ามบ้านกิโล 13 อำเภอสำเภาลูน จังหวัดพระตะบอง ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของด่านศุลกากรพนมไค้ กัมพูชา ทั้งนี้ จุดผ่อนปรนบ้านเขาหิน ต.คลองหาด มีความเหมาะสมในการเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวรแห่งที่ 2 เพื่อขนถ่ายสินค้าสู่กลุ่มประเทศอินโดจีน ด้านจังหวัดพระตะบองประเทศกัมพูชา และเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนในปี 2558 ประกอบกับจุดผ่อนปรนบ้านเขาหินเป็นพื้นที่ที่ไม่มีปัญหาเรื่องเขตแดน สามารถสนองนโยบายการสร้างสถานีขนถ่ายสินค้าหรือ Logistic ของจังหวัดสระแก้วได้ นอกจากนี้ เขตพื้นที่ อ.คลองหาด ประชาชนทั้งสองประเทศมีความรักใคร่ปรองดองกัน ไม่เคยทะเลาะเบาะแว้งกัน และการค้าขายได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องสามารถส่งสินค้าออกสู่กลุ่มประเทศอินโดจีนของจังหวัดสระแก้ว รองจากด่านจุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก อ.อรัญประเทศ อีกด้วย ดังนั้น จุดผ่อนปรนบ้านเขาหิน หากมีการพัฒนาเป็นจุดผ่านแดนถาวรก็จะเป็นการสร้างรายได้ให้กับจังหวัดสระแก้ว และประเทศชาติได้มาก อีกทั้งยังเป็นการลดความแออัดที่บริเวณจุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึกได้ด้วย (กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย, 2559)

การค้าระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากจะมีรูปแบบการค้าตามปกติที่มีการนำเข้าและส่งออกทางเส้นทางการคมนาคมต่าง ๆ แล้ว ไทยยังมีการทำการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านในรูปของ “การค้าชายแดน” อีกด้วย เนื่องจากส่วนใหญ่ไทยมีชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน การค้าชายแดน เป็นการค้าในรูปแบบต่าง ๆ ของประชาชนหรือผู้ประกอบการค้าที่มีภูมิลำเนาหรือพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านได้ทำการซื้อ ขาย แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน โดยมีมูลค่าครั้งละไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าจำเป็นที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น สินค้าอุปโภค สินค้าเกษตร สินค้าที่หาได้จากธรรมชาติ เป็นต้น การค้าชายแดนมีวิธีที่ไม่ยุ่งยาก เน้นความสะดวกรวดเร็ว ซึ่งมีทั้งการค้าที่ถูกกฎหมาย (ผ่านด่านศุลกากร) และที่ผิดกฎหมาย (ลักลอบค้า) ไทยมีพรมแดนติดต่อกับกัมพูชาเป็นระยะทาง 725 กิโลเมตร มีด่านถาวรที่สามารถส่งออกและนำเข้าสินค้าได้จำนวน 6 แห่ง ทำให้การค้าชายแดนมีบทบาทสูง โดยมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 50 ของมูลค่าการค้ารวมระหว่างประเทศทั้งสอง และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยทั่วไปการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชามีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. มีลักษณะทั้งในรูปแบบการค้าชายแดนที่แท้จริงคือ เป็นการซื้อขายระหว่างคนในพื้นที่ที่อาศัยอยู่บริเวณจังหวัดชายแดน

2. มีรูปแบบคล้ายกับการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งไม่ได้มีการทำการค้าขายเฉพาะกลุ่มผู้ค้าภายในพื้นที่บริเวณจังหวัดชายแดนเท่านั้น แต่ประกอบด้วยผู้ค้าจากส่วนกลาง และที่อื่น ๆ

เข้ามาดำเนินการค้าขายผ่านชายแดน

กัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านของไทยที่มีพรมแดนติดต่อกันหลายด้าน โดยทิศเหนือติดกับไทย 4 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ทิศตะวันตกติดกับไทย 3 จังหวัด ได้แก่ สระแก้ว จันทบุรี และตราด และทิศใต้ติดกับอ่าวไทย และมีจุดการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา คือ จุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ และในภาคตะวันออก 3 จังหวัด ได้แก่ ตราด จันทบุรี และสระแก้ว โดยจุดการค้าผ่านแดนทั้งหมดนี้มีจุดการค้าที่สำคัญ คือ ตลาดโรงเกลือ ที่ตั้งอยู่ที่จุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ซึ่งมีมูลค่าการค้าสูงที่สุด สำหรับจุดการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาทั้งหมด

ในขณะที่ปัจจุบัน บ้านเขาดินเป็นจุดการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา ซึ่งถือเป็นจุดผ่อนปรนแห่งหนึ่งที่สำคัญ ในบรรดาจุดผ่อนปรน ทั้งหมด 8 แห่ง คือ

(1) บ้านตาพระยา อำเภوتاพระยา จังหวัดสระแก้ว – บ้านบึงตะกวน จังหวัดบันเตียเมียนเจย

(2) บ้านหนองปรือ อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว – บ้านมาลัย จังหวัดบันเตียเมียนเจย

(3) บ้านเขาดิน อำเภอลองหาด จังหวัดสระแก้ว – พนมไต (บ้านกิโปล 13) จังหวัดพระตะบอง

(4) บ้านซันตารี อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี – บ้านโอลำตวน อำเภอกรีอม เรียง จังหวัดพระตะบอง

(5) บ้านบึงชนงล่าง อำเภโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี-บ้านสวายเวง จังหวัดพระตะบอง

(6) บ้านสวนส้ม อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี – บ้านสังกะสี อำเภอกรีอม เรียง จังหวัดพระตะบอง

(7) บ้านหมื่นต่าน อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด – บ้านศาลเจ้า อำเภอสำรุด จังหวัดพระตะบอง

(8) ช่องอานม้า อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี – บ้านสะเตียบกวาง อำเภอมกระสาน จังหวัดพระวิหาร

3. จุดผ่อนปรนอื่น ๆ ตามแนวชายแดน ที่ประชาชนมีการติดต่อซื้อขายระหว่างหมู่บ้าน ได้แก่

(1) ช่องตาเฒ่า อำเภอกันทรลักษณ จังหวัดศรีสะเกษ – จังหวัดพระวิหาร

(2) ช่องสายตะกู อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ – บ้านจู้โกกี อำเภอสำโรง จังหวัดอุดรธานี

(3) ช่องกร่าง อำเภอนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ – บ้านทะมอโดน อำเภอบันเตีย ยัมบีน จังหวัดอุดรธานี

(4) บ้านหนองหญ้าแก้ว กิ่งอำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว – บ้านตำบลมุย อำเภอสวายเจก จังหวัดบันเตียเมียนเจย (ส่วนพัฒนาความร่วมมือภาคเอกชนและกิจการพิเศษ, 2559)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนกับวิถีชีวิตของประชาชนตามแนวชายแดนจังหวัดสระแก้ว เพื่อให้รู้และเข้าใจถึงสภาพการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวชายแดนของชุมชน และเพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวชายแดนของชุมชนจังหวัดสระแก้ว ตามหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ อันเป็นประโยชน์ในการเกิดความเข้าใจและนำไปใช้เป็นแนวทางในการการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวชายแดนของชุมชนที่ยั่งยืน และเพื่อนำผลการศึกษาในครั้งนี้เสนอให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบและนำไปกำหนดนโยบายหรือวางแผนแนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาสังคมและประเทศให้เจริญอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการก่อเกิดและพัฒนาการของเศรษฐกิจชุมชนบ้านเขาติน อำเภอลองหาด จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของเศรษฐกิจชุมชนที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตประชาชนชุมชน บ้านเขาติน อำเภอลองหาด จังหวัดสระแก้ว
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบ้านเขาติน อำเภอลองหาด จังหวัดสระแก้ว

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เศรษฐกิจชุมชนกับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนบ้านเขาติน อำเภอลองหาด จังหวัดสระแก้ว” นี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยดำเนินการ กำหนดกรอบแนวคิด เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนกับวิถีชีวิตของประชาชนจากเอกสาร ผลงานการวิจัย และข้อมูลจากภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลตัวอย่างได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชนและพระสงฆ์จำนวน 18 รูป/คน โดยกำหนดหัวข้อการศึกษาไว้ 3 ส่วน ได้แก่ 1) พัฒนาการของเศรษฐกิจชุมชนบ้าน

เขาติน 2) องค์ประกอบของเศรษฐกิจชุมชนที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตประชาชนบ้านเขาติน และ 3) การประยุกต์ใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จากข้อมูลทั้งสามส่วนผู้วิจัยจึงนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

พัฒนาการของเศรษฐกิจชุมชนบ้านเขาติน

ยุคบุกเบิก (2528 – 2542)

ในยุคแรกนี้ เป็นยุคแห่งการริเริ่ม ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) กับผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชนและพระสงฆ์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานที่จุดผ่อนปรนการค้าบ้านเขาติน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว จำนวน 18 รูป/คน พบว่า ชุมชนบ้านเขาตินได้รับการจัดสรรพื้นที่ป่าสงวนที่รกร้างว่างเปล่าจากกองทัพ ที่กรมป่าไม้อนุญาตให้ใช้ และได้รับการจัดตั้งเป็นพื้นที่หมู่บ้าน อพป. เมื่อ พ.ศ.2528 เริ่มแรกมีราษฎรเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 200 ครอบครัว ได้รับพื้นที่ทำกินครอบครัวละ 14 ไร่ และพื้นที่อาศัยครอบครัวละ 1 ไร่ นอกจากนั้นหมู่บ้านเขาตินยังได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหมู่บ้านป้องกันตนเองตามแนวชายแดนไทย ในปี 2528 เช่นเดียวกัน (สัมภาษณ์ ประสิทธิ์ โสภี, 2559) ในยุคแรกเริ่มการก่อตั้งหมู่บ้านนี้ ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำ ได้แก่ นายสงกรานต์ ออบเชย โดยได้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2528 – 2542 หมู่บ้านเขาติน มีพื้นที่ทั้งหมด 14,375 ไร่ แยกเป็นพื้นที่ส่วนกลาง จำนวน 2,653 ไร่ พื้นที่สาธารณประโยชน์ จำนวน 2,450 ไร่ และพื้นที่ปลูกป่าถาวร จำนวน 6,272 ไร่ โดยมีทางทิศเหนือ มีเขตติดต่อกับบ้านเขาสารภี อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านเขาช่องแคบ หมู่ที่ 12 ตำบลคลองหาด ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านทับวังมน หมู่ที่ 6 ตำบลคลองหาด และทิศตะวันตก ติดต่อกับประเทศกัมพูชา โดยทั่วไปมีลักษณะภูมิอากาศร้อนชื้นในฤดูฝนและอากาศแห้งแล้งในเดือนเมษายน – พฤษภาคม และค่อนข้างหนาวในเดือนธันวาคม – มกราคมของทุกปี บ้านเขาติน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอ ระยะทางห่างจากอำเภอ 2 กิโลเมตร ภายในหมู่บ้านหอกระจายข่าวสำหรับประกาศแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์แก่สมาชิกในชุมชน จำนวน 2 แห่ง และมีแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค ได้แก่ บ่อบาดาล จำนวน 7 บ่อ แต่ใช้ประโยชน์ได้เพียง 6 บ่อ นอกจากนี้ ก็มีประปาหมู่บ้าน จำนวน 2 แห่ง ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ได้ ทั้ง 2 แห่ง นอกจากนั้นแล้ว ก็มีบ่อส่วนตัวอีก จำนวน 200 บ่อ และสามารถใช้ประโยชน์ได้หมด นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรอีก 2 แห่ง คือ 1) ฝายนำล้นบ้านเขาติน และ 2) เขื่อนกักเก็บน้ำบ้านเขาติน ซึ่งมีน้ำขังตลอดปี ทำให้บริเวณหมู่บ้านเขาตินมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการทำการเกษตรเป็นอย่างยิ่ง แต่ทั้งนี้ หากมีการขุดลอกฝายและเขื่อนก็จะสามารถทำให้กักเก็บน้ำ

ไว้ใช้ในการทำเกษตรกรรมในระหว่างฤดูแล้งได้อย่างเต็มศักยภาพ

ยุคพัฒนา (2542 – 2546)

ในยุคนี้ ประชาชนในหมู่บ้านเขาดินภายใต้การนำของนายประเสริฐ ภิรมยา ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 ดำรงตำแหน่ง ปี พ.ศ. 2542 - 2546 ได้มีการจัดทำแผนหมู่บ้าน/ชุมชน หรือแผนแม่บทหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน โดยเริ่มจากการกระตุ้นจิตสำนึกและความรับผิดชอบของประชาชนในชุมชนให้มีจิตสาธารณะ แล้วร่วมกันคิด ร่วมกันจัดหา ร่วมกันเรียนรู้/วิเคราะห์ เพื่อให้รู้และเข้าใจตนเองโดยใช้กระบวนการชุมชน คือการสำรวจข้อมูลปัญหาและศักยภาพของชุมชน การวิเคราะห์สาเหตุ/แนวทางแก้ไข แล้วกำหนดอนาคตและทิศทางการพัฒนาตนเอง/หมู่บ้านและชุมชนในลักษณะจากชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชนซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชน แผนชุมชนบ้านเขาดิน หมู่ที่ 8 ตำบลคลองหาด ได้จัดทำโดยคณะทำงานขับเคลื่อนแผนชุมชนบ้านเขาดิน ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลของชุมชนด้านต่าง ๆ ตลอดจนสภาพปัญหาของชุมชน แล้วกำหนดทิศทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนสู่อนาคตที่ชุมชนต้องการ

ตลอดจนเป็นบทเรียนในการพัฒนาหมู่บ้านโดยภาพรวม ซึ่งจะเป็นโยบายชนต่อชุมชน และให้การสนับสนุนของส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่ ประชากรตามทะเบียนราษฎรของหมู่บ้าน มีจำนวนทั้งสิ้น 1,127 คน แบ่งเป็น ชาย จำนวน 571 คน และเป็นหญิงจำนวน 556 คน ทั้งนี้ ประชาชนในหมู่บ้าน มีรายได้เฉลี่ย ครัวเรือนละ 217,334 บาท/ครัวเรือน/ปี ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรอยู่ที่ 56,199 บาท/คน/ปี ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะมาจากการขายผลิตภัณฑ์ภายในชุมชนและท้องถิ่น ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากเศษวัสดุจากไม้ เฟอร์นิเจอร์ไม้ และผักปลอดสารพิษ เป็นต้น (จุฑามาศ สนองสุข, 2559) นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่ดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านอีกหลายกลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของหมู่บ้าน
2. กลุ่มเกษตรอินทรีย์
3. กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของ ธกส.
4. กลุ่มปลูกผักเกษตรอินทรีย์
5. กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ
6. กลุ่มผลิตภัณฑ์จากเศษวัสดุไม้
7. กลุ่มทำอาหาร/ขนม
8. กลุ่มเลี้ยงสุกร

9. กลุ่มสหกรณ์การเกษตรบ้านเขาหิน
10. กลุ่ม อปพร./ตำรวจบ้าน/อสม.
11. กลุ่มเยาวชนรักกีฬา
12. กลุ่มทูปี่นัมเบอร์วัน
13. กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน
14. กลุ่มจักสาน
15. กลุ่มผลิตเฟอร์นิเจอร์ (สัมภาษณ์สรเชษฐ ขจรกฤตยานุกุล, 2559)

นอกจากนี้ ในแต่ละปี ประชาชนในบ้านเขาหินมีประเพณีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ วันออกพรรษา ทำบุญกลางบ้าน และพิธีแห่นางแมว เป็นต้น และยังมีภูมิปัญญาเฉพาะของท้องถิ่นอีกมากมาย อาทิเช่น 1) ด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น 2) งานฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ จักสาน ช่างเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น 3) ด้านการเกษตร เช่น การขยายพันธุ์พืช เกษตรอินทรีย์ การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น 4) ด้านการถนอมอาหาร และ 5) ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน

ยุคก้าวหน้า (2546 – 2546)

ในยุคนี้ ประชาชนในหมู่บ้านเขาหินภายใต้การนำของนายประสิทธิ์ โสภี ดำรงตำแหน่ง 27 พฤศจิกายน 2546 จนถึงปัจจุบัน ได้มีการสำรวจข้อมูลปัญหาและศักยภาพของชุมชน การวิเคราะห์สาเหตุ/แนวทางแก้ไข แล้วกำหนดอนาคตและทิศทางการพัฒนาตนเอง/หมู่บ้านและชุมชนในลักษณะจากชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชนซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชน แผนชุมชนบ้านเขาหิน หมู่ที่ 8 ตำบลคลองหาด ได้จัดทำโดยคณะทำงานขับเคลื่อนแผนชุมชนบ้านเขาหิน ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลของชุมชนด้านต่าง ๆ ตลอดจนสภาพปัญหาของชุมชน แล้วกำหนดทิศทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนสู่อนาคตที่ชุมชนต้องการ ตลอดจนเป็นบทเรียนในการพัฒนาหมู่บ้านโดยภาพรวมซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและให้การสนับสนุนของส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการจัดทำแผนหมู่บ้าน/ชุมชน หรือแผนแม่บทหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน โดยเริ่มจากการกระตุ้นจิตสำนึกและความรับผิดชอบของประชาชนในชุมชนให้มีจิตสาธารณะ แล้วร่วมกันคิด ร่วมกันจัดหา ร่วมกันเรียนรู้/วิเคราะห์ เพื่อให้รู้และเข้าใจตนเองโดยใช้กระบวนการชุมชน คือ หนึ่ง ในบ้านเขาหินมีแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ฝายน้ำล้นบ้านเขาหิน เขื่อนกักเก็บน้ำบ้านเขาหิน และตลาดการค้าจุดผ่อนปรนบ้านเขาหิน และที่สำคัญอัตลักษณ์ของหมู่บ้าน คือ บ้านเขาหินมีจุดผ่อนปรน ซึ่งเป็นแหล่งค้าขายระหว่างไทย

- กัมพูชา เปิดค้าขายทุกวันตั้งแต่เวลา 07.00 - 12.00 น. มีชาวไทยและชาวกัมพูชานำสินค้ามาจำหน่ายแลกเปลี่ยน ซึ่งส่งผลให้มีการสร้างงาน สร้างรายได้มากมาย (สัมภาษณ์ ร.ท.ทวิช สุพรรณ, 2559)

ในขณะที่ศักยภาพของหมู่บ้าน ก็ได้แก่ ทนทางสังคมและภูมิปัญญาชาวบ้าน มีผู้รู้ต่าง ๆ ตลอดจนมีประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอย่างอุดมสมบูรณ์ สามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์ได้ (สัมภาษณ์ จ.ส.อ.จำรัส น้อมระวี, 2559) นอกจากนี้ ที่ตั้งของหมู่บ้าน เป็นจุดเชื่อมต่อตลาดการค้าจุดผ่อนปรนบ้านเขาตินมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน กับทั้งผู้นำท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง รวมตัวกันดี มีความสามัคคี และประชาชนให้ความร่วมมือในการพัฒนาเป็นอย่างดี (สัมภาษณ์ พระมหาคำคุณ จนทโชโต, 2559) ยิ่งไปกว่านั้น ด้านการผลิต ประชาชนประกอบอาชีพการเกษตรที่หลากหลายในปริมาณและเพียงพอที่จะนำไปเพิ่มมูลค่า และมีสภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาด้านการเกษตรและการค้า

อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนของชุมชนก็ยังมีมากมาย ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ป่าไม้ แหล่งน้ำถูกทำลาย ขาดการดูแลรักษาเท่าที่ควร ในขณะที่เกษตรกรส่วนมากก็มีภาระหนี้สินเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีผลมาจากการบริโภคอุปโภคสิ่งของที่ไม่จำเป็น (สัมภาษณ์พระมหาสงกรานต์ สิริโร, 2559) ที่สำคัญ คือประชาชนไม่นิยมปลูกพืชสวนครัว ทำของกินของใช้หรือทำปุ๋ยชีวภาพ เพื่อลดต้นทุนและค่าใช้จ่ายในครัวเรือน กับทั้ง เกษตรกรส่วนใหญ่ก็ยังขาดความร่วมมือร่วมใจอย่างจริงจังในการรวมกลุ่มเพื่อต่อรองราคาสินค้าทางการเกษตร และเกษตรกรส่วนใหญ่ก็ยังขาดความรู้ความสามารถในการทำการเกษตรที่คุ้มทุน

ทั้งนี้ โอกาสของชุมชน ก็จะเป็นเรื่องของการใช้แผนพัฒนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาหมู่บ้าน โดยหน่วยงานรัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุนแบบบูรณาการ สามารถสร้างเครือข่ายในการเชื่อมโยงไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน (สัมภาษณ์ พระมหาสงกรานต์ สิริโร, 2559) ที่สำคัญหมู่บ้านอยู่ใกล้สถานที่ราชการ มีตลาดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ ประกอบอาชีพได้หลากหลาย สภาพอากาศเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพการเกษตร (สัมภาษณ์ อส.ทพ.ดำรง นาวังผา, 2559) ในขณะที่อุปสรรคของชุมชน ก็ยังมีให้เห็นพอสมควรโดยเฉพาะประเด็นที่ว่าประชาชนส่วนใหญ่ทำอาชีพการเกษตรเป็นรายได้หลัก แต่ราคาของสินค้าทางการเกษตรไม่แน่นอนเพราะกำหนดเองไม่ได้ ต้องถือตามราคาตลาดกลางซึ่งนั่นทำให้เกิดการขายในราคาที่ขาดทุน ไม่คุ้มกับทุนที่ใช้จ่ายไป เป็นเหตุให้ต้องกู้หนี้ยืมสินเป็นจำนวนมาก (สัมภาษณ์ อส.ทพ.สมศักดิ์ จงสวัสดิ์, 2559) นอกจากนั้น ก็มีปัญหาเกี่ยวกับภัยธรรมชาติ ได้แก่ ภัยแล้ง (ฝนแล้ง) ในหน้าแล้ง และน้ำท่วมในหน้าฝน เป็นต้น รวมทั้งประเด็นหน่วยงานของรัฐบาลขาดความร่วมมือในกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการ และพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง ราคาต่ำกว่า

ต้นทุน เพราะการจำหน่ายต้องอาศัยตลาดภายนอกเป็นผู้กำหนดราคา (สัมภาษณ์ อส.ทพ.หญิง ศิริญา สาลีงาม, 2559)

ยุทธศาสตร์การพัฒนา

สำหรับการพัฒนาชุมชนเขาดินนั้นมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเป็นแผนพัฒนาระยะปานกลาง 5 ปี (2560 - 2564) ที่เป็นการวางแนวทางการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดสระแก้ว ความต้องการของประชาชนโดยให้ประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน มีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา การที่จะทำให้ยุทธศาสตร์การพัฒนาบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดนั้น จะต้องดำเนินการแปลงยุทธศาสตร์โดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งนี้ การพัฒนาอยู่บนรากฐานของสังคมไทย อยู่บนกรอบแนวคิดของการพัฒนาบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประเทศมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเสาหลักของความ เป็นปึกแผ่นของคนในชาติ ครอบครัวมีความสุขเป็นพื้นฐานที่สร้างคนเป็นคนดี ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีบทบาทในการพัฒนา ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพและความสามารถในการแข่งขัน มีการบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ มีกฎระเบียบและกฎหมายที่บังคับใช้อย่างเป็นธรรม และประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับประเทศภูมิภาคและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยมีวิสัยทัศน์ และพันธกิจของแผนพัฒนาฯ เป็นกลไกขับเคลื่อน ดังนั้นเพื่อที่จะนำ วิสัยทัศน์ ที่ว่า “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง”

ประชาชนบ้านเขาดิน ได้ผ่านการพัฒนาใน 3 ยุค ได้แก่ ยุคบุกเบิก อันเป็นยุคแห่งการริเริ่มการพัฒนาซึ่งใช้ระยะเวลากว่า 24 ปี ต่อมา เป็นยุคแห่งการพัฒนา อันเป็นยุคที่ริเริ่มการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งใช้เวลาก่อกำเนิดยุคการพัฒนานี้ เกือบ 5 ปี จากนั้นก็เข้าสู่ยุคก้าวหน้าซึ่งได้มีการสำรวจข้อมูลปัญหาและศักยภาพของชุมชน การวิเคราะห์สาเหตุ/แนวทางแก้ไข แล้วกำหนดอนาคตและทิศทางการพัฒนาตนเอง/หมู่บ้านและชุมชนในลักษณะจากชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชนซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชน แผนชุมชนบ้านเขาดิน หมู่ที่ 8 ตำบลคลองหาด ได้จัดทำโดยคณะทำงานขับเคลื่อนแผนชุมชนบ้านเขาดิน ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลของชุมชนด้านต่างๆ ตลอดจนสภาพปัญหาของชุมชน แล้วกำหนดทิศทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนสู่อนาคตที่ชุมชนต้องการ ตลอดจนเป็นบทเรียนในการพัฒนาหมู่บ้านโดยภาพรวม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน และให้การสนับสนุนของส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรมการจัดทำแผนหมู่บ้าน/ชุมชน หรือแผนแม่บทหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน โดยเริ่มจากการกระตุ้นจิตสำนึกและความรับผิดชอบของประชาชนในชุมชนให้มีจิต

สาธารณะ แล้วร่วมกันคิด ร่วมกันจัดหา ร่วมกันเรียนรู้/วิเคราะห์ เพื่อให้รู้และเข้าใจตนเองโดย
ใช้กระบวนการชุมชน

ส่งเสริมการสร้างงาน สร้างอาชีพและสร้างรายได้ ให้กับประชาชน

องค์ประกอบของเศรษฐกิจชุมชนที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตประชาชนบ้านเขาหิน

1) ด้านการผลิต เศรษฐกิจชุมชนมีผลกระทบกับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน คือ
เศรษฐกิจพืชไร่ราคาตกต่ำ ไม่ว่าจะเป็นข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด ลำไย เป็นต้น ราคาไม่
ดี ในขณะที่ชุมชนมีความเป็นอยู่แบบพึ่งตนเอง ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นและประชาชนมี
งานทำ ทำให้เศรษฐกิจมีการถ่ายเทมากยิ่งขึ้น และทำให้ประชาชนมีการตื่นตัวมากยิ่งขึ้น มีผล
กระทบกับบุคคลที่ไม่ได้มีโอกาสที่จะทำการค้าขายในชุมชน จึงกระจุกตัวอยู่ แต่บุคคลที่มีโอกาส
ค้าขายและรายได้ก็มีมากกว่ารายจ่าย ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในการกระจาย
รายได้ของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ อาจมีผลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีทางการดำรงชีวิตบ้าง มีผล
กระทบกับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน ถ้าเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งจะส่งผลให้ประชาชน
ในชุมชนมีความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตที่ดีขึ้น คือมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2) ด้านการทำเกษตรกรรม

ด้านการเกษตรกรรมถือว่ามีผลกระทบอย่างมาก เพราะวิถีชีวิตของชุมชนส่วนใหญ่อาศัยการ
ทำอาชีพทางการเกษตรกรรม ด้านการเกษตรกรรมมีการนำผลผลิตทางการเกษตรออกขายยัง
ประเทศเพื่อนบ้าน คือกัมพูชา ลาว และเวียดนาม มากยิ่งขึ้น การค้าขายสินค้าดียิ่งขึ้น มีผลกระทบ
กับการทำเกษตรกรรมที่มีการส่งออกเฉพาะบุคคลบางส่วน ทั้งนี้ เศรษฐกิจชุมชนในจังหวัด
สระแก้วเกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีการทำการเกษตรเพื่อการ
ดำรงชีพอยู่และเพื่อการค้าทั้งภายในและต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเพื่อนบ้านอย่าง
กัมพูชาและลาว รวมทั้งเวียดนามด้วย ทำให้การประกอบอาชีพเกษตรกรรมในจังหวัดสระแก้ว
เป็นแบบพอเพียง ทำให้ประชาชนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3) ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสภาพแวดล้อมมีการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ฝนไม่ตกต้องตาม
ฤดูกาล นอกจากนี้ การเผาอ้อย รวมทั้งฟางข้าวก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดควันพิษและอากาศ
ร้อน ด้านสภาพแวดล้อมดี การทำการเกษตรกรรมช่วยให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น
นั้นมีผลกระทบกับชุมชนในด้านเศรษฐกิจ แต่มีการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมใน
การพัฒนาชุมชน และสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งด้านการศึกษา สรรหาสุข การผลิต
การตลาด การระดมทุน การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ประชาชน
ในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งด้านการศึกษา

สาธารณสุข การผลิต การตลาด การระดมทุน การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะมีเรื่องมลภาวะ ขยะ มลพิษ น้ำเสีย เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เกิดมลภาวะเป็นพิษ ฝุ่นละอองมีมากขึ้น แต่สภาพแวดล้อมในชุมชนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยประชาชนในชุมชนช่วยกันดูแลรักษาให้สภาพแวดล้อมดีขึ้น

4) ด้านการประกอบอาชีพ การที่ประชาชนส่วนหนึ่งซึ่งส่วนมากเป็นคนหนุ่มสาวอันเป็นแรงงานสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชนได้ออกจากบ้านเพื่อไปทำงานทำในต่างถิ่นอื่น โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร เนื่องจากได้ค่าจ้างแรงงานที่ดีกว่าและมากกว่า ทั้งนี้ เศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดสระแก้วเป็นการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก เน้นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ทำให้ประชาชนสามารถดำรงชีพได้อย่างพอเพียงตามวิถีชีวิต ถ้าเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง จะส่งผลให้มีการประกอบอาชีพที่เข้มแข็งตามไปด้วย จะทำให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ

5) ด้านวิถีชีวิต การดำเนินชีวิตตามนโยบาย 4 ติวติพอเพียงถือว่าทำให้วิถีชีวิตดีขึ้น คือ สุขภาพดี สิ่งแวดล้อมดี การค้าขายดี การเงินดี ทั้งนี้ จะต้องขยันอดทนมากขึ้น ประชาชนมีชีวิตอยู่หรือเป็นอยู่กันแบบสบาย ไม่เดือดร้อนและมีความเป็นอยู่ด้วยความสงบ ผลกระทบทางด้านวิถีชีวิตของชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่แยกลง แต่มีการให้ความช่วยเหลือทางด้านการลงทุน จึงมีการดำเนินชีวิตไปในทางที่ยากลำบาก อย่างไรก็ตาม วิถีชีวิตในชุมชนเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านต่าง ๆ ทั้งการค้าขายและการเกษตรกรรม วิถีชีวิตในชุมชนจะดีขึ้น ถ้าเศรษฐกิจชุมชนดี ทำให้วิถีชีวิตในชุมชนมีความอยู่ดีกินดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี

6) ด้านวัฒนธรรม ด้านวัฒนธรรมถือว่ามีผลกระทบอย่างมาก เป็นต้นแบบลัทธิเอาอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การนิยมการเล่นการพนัน การบริโภคที่ไม่ถูกหลัก เป็นต้น วัฒนธรรมประเพณีต่างรู้วัฒนธรรม ดีขึ้น ซึ่งศึกษาแต่ละประเพณีซึ่งกันและกัน มีการนำวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ในชุมชน จึงเกิดผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมและการนำมาซึ่งการคิดกันหรือนำมาซึ่งประเพณีต่าง ๆ จึงเกิดผลกระทบโดยตรงต่อชุมชน

พุทธเศรษฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในชุมชนบ้านเขาคินนั้น มีการประยุกต์หลักพุทธเศรษฐศาสตร์หลายข้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักทิวฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ปัจจุบัน หรือหลักสร้างความสำเร็จทันตาเห็น ที่เรียกว่า หัวใจเศรษฐี (อ.อา.กะ.สะ.) ซึ่งเป็นคำสอนให้ตั้งเนื้อตั้งตัวได้ในทางเศรษฐกิจ มี 4 ประการ คือ (1) ต้องมีความหมั่น คือ มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน

ประกอบอาชีพอันสุจริต รู้จักใช้ปัญญาความสามารถจัดการดำเนินการไปให้ได้ผลดี ซึ่งเป็นทางให้ได้ทรัพย์ ข้อนี้ตรงกับหลักเศรษฐกิจข้อแรกคือ Production หลักผลิตกรรม (2) ต้องการรักษา คือ ต้องรู้จักเก็บคุ้มครองทรัพย์ หน้าที่การทำงานและผลงานที่ตนได้มาหรือได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้น ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสียโดยเฉพาะ ถ้าเป็นทรัพย์ ก็ต้องยิ่งรู้จักเก็บออม ข้อนี้ตรงกับหลัก Saving หลักเก็บออม (3) ต้องเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน คือ เลือกคบแต่สุทนต์มิตร ได้แก่มิตรแท้ เพื่อนจริงที่มีอุปการคุณ สมานสุขทุกข์ แนะนำประโยชน์ให้และมีความรักใคร่จริงใจ ถ้าดำเนินธุรกิจเป็นบริษัทหรือสหกรณ์ ก็จำเป็นต้องเลือกสมาชิกที่ดี ตรงกับหลัก Cooperation หลักสหกรณ์ (4) ต้องมีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ผิดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ตรงกับหลัก Household Budget งบประมาณประจำบ้านหรือการวางแผนการใช้จ่ายประจำครอบครัวนั่นเอง

สรุปผล

ประชาชนบ้านเขาดิน ได้ผ่านการพัฒนาใน 3 ยุค ได้แก่ ยุคบุกเบิก อันเป็นยุคแห่งการริเริ่มการพัฒนาซึ่งใช้ระยะเวลากว่า 24 ปี ต่อมา เป็นยุคแห่งการพัฒนา อันเป็นยุคที่ริเริ่มการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งใช้เวลาก่อนกำเนิดยุคการพัฒนานี้ เกือบ 5 ปี จากนั้นก็เข้าสู่ยุคก้าวหน้าซึ่งได้มีการสำรวจข้อมูลปัญหาและศักยภาพของชุมชน การวิเคราะห์สาเหตุ/แนวทางแก้ไข แล้วกำหนดอนาคตกับทิศทางการพัฒนาตนเอง/หมู่บ้านและชุมชนในลักษณะจากชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชนซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชน แผนชุมชนบ้านเขาดิน หมู่ที่ 8 ตำบลคลองหาด จัดทำโดยคณะทำงานขับเคลื่อนแผนชุมชนบ้านเขาดิน ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลของชุมชนด้านต่าง ๆ ตลอดจนสภาพปัญหาของชุมชนแล้วกำหนดทิศทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนสู่อนาคตที่ชุมชนต้องการ ตลอดจนเป็นบทเรียนในการพัฒนาหมู่บ้านโดยภาพรวม ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อชุมชนและให้การสนับสนุนของส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรมการจัดทำแผนหมู่บ้าน/ชุมชน หรือแผนแม่บทหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน โดยเริ่มจากการกระตุ้นจิตสำนึกและความรับผิดชอบของประชาชนในชุมชนให้มีจิตสาธารณะ แล้วร่วมกันคิด ร่วมกันจัดหา ร่วมกันเรียนรู้/วิเคราะห์ เพื่อให้รู้และเข้าใจตนเองโดยใช้กระบวนการชุมชน มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้ากับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนบ้านเขาดิน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว อย่างเป็นระบบ เพื่อการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปรีชา วงศ์ทิพย์. (2555). **การพัฒนาชุมชนประยุกต์: แนวคิดและการบูรณาการ**. กรุงเทพมหานคร: ดีไซน์ ดีไลท์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2541). **“ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน.”** ใน เอกสารประกอบการศึกษา วิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.
- พระมหาสุชาติย์ อากาศโร. (2555). **“การสร้างองค์กรชุมชนและเครือข่ายในการพัฒนาชุมชน.”** ใน เอกสารประกอบการศึกษา วิชา พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2544). **การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท ฉบับรวมชุด**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนธยา พลศรี. (2547). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โอเดียน สโตร์.
- กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย. (17 พฤษภาคม 2559). **สัมมนาเชิงปฏิบัติการการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ**. สืบค้น 20 พฤษภาคม 2559) จาก : www.dopa.go.th/iad/subject/public-pol.ppt.
- ส่วนพัฒนาความร่วมมือภาคเอกชนและกิจการพิเศษ. (29 เมษายน 2559). **จุดผ่านแดนถาวรแห่งที่ 2 รองรับประชาคมอาเซียน**. สืบค้น 20 พฤษภาคม 2559) จาก : <http://jpp.moi.go.th/detail.php?section=12&id=88>.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (5 กรกฎาคม 2559). **การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้น 20 พฤษภาคม 2559) จาก : http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=6582
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (10 สิงหาคม 2558). **การค้าระหว่างไทยกับกัมพูชา**. สืบค้น (4 กุมภาพันธ์ 2559). จาก: http://www.boi.go.th/thai/clmv/Back_up/2010_cambodia/2010_cam_4_2.html